

การสำรวจประสบการณ์ผู้ใช้อุปกรณ์สำหรับเยาวชนเรื่องความรู้
เกี่ยวกับเอชไอวี/เอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

อุดมศักดิ์ อุดมดี¹ ศศ.บ , วิไล ชูเกียรติศิริ¹ บธ.บ , ประเวศ ชุ่มเกษรกุลกิจ² ศศ.ม และ สารีศา พรหมพจนารถ¹ นศ.บ

1 สำนักสื่อสารความเสี่ยงและพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพ กรมควบคุมโรค ,
2 วิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรมมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

สำนักสื่อสารความเสี่ยงและพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพ

กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข

พ.ศ. 2562

การสำรวจประสบการณ์ผู้ใช้คู่มือสำหรับเยาวชนเรื่องความรู้เกี่ยวกับเอชไอวี/เอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

อุดมศักดิ์ อุดมดี¹ ศศ.บ , วิลัย ชูเกียรติศิริ¹ บธ.บ , ประเวช ชุ่มเกษรกุลกิจ² ศศ.ม และ สาริศา พรหมพจนารถ¹ น.ศ.บ

1 สำนักสื่อสารความเสี่ยงและพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพ กรมควบคุมโรค , 2 วิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประสบการณ์การใช้คู่มือสำหรับเยาวชนเรื่องความรู้เกี่ยวกับเอชไอวี/เอดส์ และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ของเยาวชนไทย และ 2) เพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะของคู่มือสำหรับเยาวชนเรื่องความรู้เกี่ยวกับ เอชไอวี/เอดส์ และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ที่เยาวชนไทยพึงพอใจและไม่พึงพอใจ การวิจัยครั้งนี้ใช้เทคนิคการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ คือ เยาวชนไทยที่มีอายุระหว่าง 18-23 ปี จำนวน 20 คน ใช้หลักการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัย และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ประสบการณ์ของผู้ใช้สามารถแบ่งออกได้เป็น 5 มิติ คือ 1) บทบาท 2) อารมณ์ 3) การรับรู้ 4) เจตคติ และ 5) พฤติกรรม ซึ่งผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่ามีมิติที่ส่งผลต่อประสบการณ์ทางบวกในการใช้คู่มือเป็นอย่างมาก คือ มิติทางด้านอารมณ์และมุมมอง ซึ่งการทำให้เยาวชนมีอารมณ์และมุมมองทางบวกต่อคู่มือนั้นต้องออกแบบคู่มือให้มีคุณลักษณะที่เยาวชนพึงพอใจ 4 อย่าง ได้แก่ การใช้สีสัน การใช้ตัวการ์ตูน การใช้ภาพประกอบ และขนาดของรูปเล่ม และหลีกเลี่ยงคุณสมบัติที่ทำให้เยาวชนไม่พึงพอใจ คือ การนำเสนอเนื้อหาซ้ำ ๆ ผลการวิจัยที่ได้รับครั้งนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อออกแบบสื่อที่ตรงกับความต้องการและทำให้เกิดประสบการณ์ทางบวกกับผู้ใช้ไปพร้อมกัน เพื่อให้การสื่อสารเรื่องเอชไอวี/เอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: คู่มือเยาวชน, เอชไอวี, เอดส์, โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์, วิจัยประสบการณ์ผู้ใช้

User Experience Survey on Youth Guide Book on Knowledge of HIV/AIDS and Sexually Transmitted Diseases

Udomsak Udomdee¹ B.A. , Wilai Chookiatiri¹ B.B.A. , Prawech Chumkesornkulkit² M.A. and Sarisa Prompojanart¹ B.A.

1 Bureau of Risk Communication and Health Behavior Development , 2 College of Industrial Technology , King Mongkut's University of Technology of North Bangkok

Abstract

This study aims 1) to study about experience of use HIV/ AIDS and Sexually Transmitted Diseases youth guide book. 2) to analyze attribute of HIV/ AIDS and Sexually Transmitted Diseases youth guide book that Thai youth satisfy or not satisfy this guide book. This research used qualitative data collection by semi-constructive interview. Sample was Thai teenager between 18-23 years old, 20 persons in total, researcher used the selection principle Sample be in the line with researching purpose then analyzed information by content analyzing. The discovery of experience from Sample who used this guide book can divide to 5 dimension 1) Role 2) Emotions 3) Perception 4) Attitude 5) Behavior. The research result showed up in dimension of Emotion and Perception that made teenager who used this book had positive experience for this guide book. Teenager had given ideas to design this guide book to have 4 things that they will satisfy in it include colorful, cartoon character, illustration and size of the book then avoid the thing that is not satisfy qualification for teenager such as a duplication of data. This research result could apply for make the guide book to appropriate with demand and made positive experience for whoever will use this guide book to make communication about HIV/ AIDS and sexual inflection have more capability.

Keyword: Youth Guide Book, HIV, Aids, UX research

บทนำ

ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาสถานการณ์โรคเอดส์ในประเทศไทยมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ข้อมูลในปี พ.ศ. 2560 แสดงให้เห็นว่า ประเทศไทยมีผู้ติดเชื้อ HIV รายใหม่ประมาณ 5,500 คน หรือเฉลี่ยวันละ 15 คน ซึ่งมีแนวโน้มที่ลดลงจากปี พ.ศ. 2559 ที่พบผู้ติดเชื้อรายใหม่ตลอดปี 6,200 คน เฉลี่ยวันละ 17 คน และมีแนวโน้มที่จะลดลงเรื่อย ๆ^{1,2} แม้ว่าอัตราผู้ติดเชื้อรายใหม่ในภาพรวมของประเทศจะลดลง แต่ผู้เชี่ยวชาญทางด้านสาธารณสุขยังประเมินว่า โรคเอดส์จะยังคงเป็นปัญหาทางด้านสาธารณสุขที่สำคัญของประเทศไทย เนื่องจากสถิติจากระบบการเฝ้าระวังผู้ติดเชื้อรายใหม่ แสดงให้เห็นว่า ผู้ติดเชื้อเอชไอวีรายใหม่มีอายุน้อยลงเรื่อย ๆ ข้อมูลผู้ติดเชื้อรายใหม่ปี พ.ศ. 2559 แสดงให้เห็นว่า ร้อยละ 70 ของผู้ติดเชื้อรายใหม่ในปีดังกล่าว มีอายุระหว่าง 15 - 24 ปี³ ซึ่งข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับข้อมูลจากการเฝ้าระวังพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับการติดเชื้อเอชไอวีของกลุ่มนักเรียน นักศึกษา ในปี พ.ศ. 2560 ที่พบว่า วัยรุ่นมีแนวโน้มในการเพศสัมพันธ์เร็วขึ้น ขณะเดียวกันยังพบว่าวัยรุ่นร้อยละ 30 ไม่ใช่วัยรุ่นอายุน้อยในการมีเพศสัมพันธ์¹ นอกจากนี้ข้อมูลการเฝ้าระวังทางระบาดวิทยาเกี่ยวกับโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ยังแสดงให้เห็นว่า หลังปี พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา ประเทศไทยมีอัตราการระบาดของโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์สูงขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน นอกจากนี้ยังพบว่าเยาวชนไทยอายุ 15-24 มีอัตราการป่วยด้วยโรคซิฟิลิสและโรคหนองในเพิ่มขึ้นอย่างน่าเป็นห่วง โดยพบว่ามีความเสี่ยงป่วยด้วยโรคซิฟิลิสเพิ่มขึ้นมากกว่า 3 เท่าในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ขณะที่โรคหนองในนั้นพบว่า ร้อยละ 60.1 ของผู้ป่วยหนองในมีอายุระหว่าง 15-24 ปี⁴

จากความรุนแรงของสถานการณ์ข้างต้น กระทรวงสาธารณสุขในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับปัญหาเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์และแผนการเพื่อมีเป้าหมายในการยุติปัญหาเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ให้ได้ภายในปี พ.ศ. 2573 ซึ่งมาตรการหนึ่งที่กรมควบคุมโรคใช้เพื่อยุติปัญหาเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ คือ การสร้างความรอบรู้ทางด้านเอชไอวี และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ (HIV and STIs Literacy)⁵ ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งขององค์ความรู้เรื่องความรอบรู้ทางด้านสุขภาพ (Health Literacy) ที่เป็นแนวคิดในการสร้างพฤติกรรมสุขภาพให้ประชาชน โดยใช้หลักการให้ประชาชนได้เข้าถึง (Access) เข้าใจ (Understand) ตั้งคำถาม (Questioning) ตัดสินใจ (Decision) และการนำเอาข้อมูลที่ได้ไปใช้ (Use)⁶ ซึ่งการที่จะสร้างให้ประชาชนจะเกิดความรอบรู้ทางด้านสุขภาพในประเด็นใดได้นั้นจะต้องมีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายเพื่อที่จะได้ใช้สื่อและมีการนำเสนอข้อมูลได้อย่างตรงประเด็น มีความเพียงพอ และทันสมัยต่อเหตุการณ์เหมาะสมกับกลุ่ม ซึ่งจากสถานการณ์ความถี่ของเอชไอวี และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ข้างต้น สำนักสื่อสารความเสี่ยงและพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพจึงได้เลือกที่จะมุ่งพัฒนาความรอบรู้ทางด้านเอชไอวี และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ในกลุ่มวัยรุ่น

ความหมายของความรอบรู้ทางด้านสุขภาพแสดงให้เห็นว่า การพัฒนาความรอบรู้ทางด้านสุขภาพเป็นเรื่องที่มีลักษณะเป็นกระบวนการหลายขั้นตอน มีความซับซ้อนมากกว่าแค่การให้ความรู้ เพราะแนวคิดความรอบรู้ทางด้านสุขภาพให้ความสำคัญกับการสร้างแรงจูงใจของบุคคลเพื่อให้บุคคลเกิดความต้องการที่จะรับรู้ จนถึงการทำให้บุคคลเกิดความต้องการที่จะทำพฤติกรรมสุขภาพด้วยตนเอง อย่างไรก็ตามการให้ความรู้แก่กลุ่มเป้าหมายก็เป็นเรื่องที่มีความจำเป็น เนื่องจากการให้ความรู้ถือเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างความรอบรู้ทางด้านสุขภาพ เพราะการให้ความรู้ถือเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลเกิดการเข้าถึง เข้าใจ ซึ่งจะส่งผลให้บุคคลเกิดความสนใจ เกิดความต้องการที่จะสร้างสมรรถนะ และมีแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพของตนเองในที่สุด⁶ จากกระบวนการพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพที่เสนอข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การผลิตสื่อของหน่วยงานทางด้านสาธารณสุขยังเป็นเรื่องที่มีความจำเป็น แต่จุดมุ่งหมายและฐานะของสื่อมีการเปลี่ยนแปลงไป จากเดิมที่มีเป้าหมายเพื่อการให้ความรู้แก่กลุ่มเป้าหมายเพียงอย่างเดียว กลายเป็นสื่อที่ช่วยให้กลุ่มเป้าหมายได้รับความรู้เพื่อกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจในการไป

แสวงหาความรู้ต่อ และเกิดความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพของตนเองในที่สุด เป้าหมายของสื่อที่เปลี่ยนแปลงไปนี้ส่งผลให้การศึกษาเกี่ยวกับสื่อมีความสำคัญ โดยเฉพาะการศึกษาประสบการณ์ของผู้ใช้สื่อ เนื่องจาก การวิจัยประสบการณ์ผู้ใช้งานจะแสดงให้เห็นผลกระทบทั้งหมดที่สื่อหรือผลิตภัณฑ์ที่ได้จัดทำขึ้นมีต่อผู้ใช้ ข้อค้นพบดังกล่าวจะช่วยประเมินอิทธิพลของสื่อที่มีผลต่อแรงจูงใจของผู้ใช้สื่อ และช่วยทำให้ผู้จัดทำสื่อสามารถออกแบบสื่อได้เหมาะสมและตรงกับความต้องการของกลุ่มผู้ใช้ได้ในที่สุด

การวิจัยประสบการณ์ผู้ใช้ (User experience research: UX research) ไม่ใช่แนวคิดใหม่ แต่เป็นแนวคิดที่มีการศึกษามาเป็นระยะเวลายาวนานในกลุ่มผู้ผลิตและออกแบบผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ซึ่งต่อมานักวิชาการเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวได้เสนอว่า การวิจัยประสบการณ์ผู้ใช้นั้นเป็นเรื่องที่มีประโยชน์ต่อการออกแบบผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ด้วย ประสบการณ์ผู้ใช้ (User Experience) เป็นแนวคิดที่มีความหมายกว้างกว่าแค่การใช้งานได้ (Usability) ที่ให้ความสำคัญกับความพึงพอใจของผู้ใช้ แต่ประสบการณ์ผู้ใช้งานมีความหมายรวมถึงการรับรู้และปฏิกิริยาของผู้ที่ใช้ที่เกิดขึ้นก่อนใช้ ระหว่างใช้และหลังการใช้งาน ซึ่งประกอบไปด้วย ความชอบ ความเชื่อ พฤติกรรม การตอบสนองทางกายภาพ และการตอบสนองทางจิต นักออกแบบประสบการณ์ผู้ใช้งานไม่ได้คำนึงถึงแค่ด้านประโยชน์ในการใช้สอยและความง่ายในการใช้งาน แต่นักออกแบบประสบการณ์ผู้ใช้งานคำนึงถึงความสุขที่เกิดขึ้นระหว่างการใช้งาน และความสัมพันธ์ของผู้ใช้ที่มีต่อผลิตภัณฑ์หรือบริการนั้น ๆ⁷

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ผู้ใช้งานนำเสนอว่า การใช้งานผลิตภัณฑ์ใด ๆ ก็ตามสามารถแบ่งประสบการณ์ของผู้ใช้ออกได้เป็น 3 ระดับ⁸ คือ 1) การเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อ (Motor-Goal) เป็นระดับที่บุคคลมีการกระทำด้วยการเคลื่อนไหวเพื่อให้เกิดการกระทำที่ต้องการ เช่น การโทรศัพท์ ประกอบไปด้วย การเคลื่อนไหวเพื่อหยิบโทรศัพท์ การกดปุ่ม และการยกขึ้นมาฟัง 2) การกระทำเป้าหมาย (Do-Goal) เป็นการพิจารณาว่าบุคคลมีการกระทำไปเพื่ออะไร เช่น โทรศัพท์เพราะต้องการคุยกับแม่ 3) การกระทำเพื่อให้ถึงเป้าหมาย (Be-Goal) ชั้นนี้เป็นชั้นที่พิจารณาถึงการกระทำกับแรงจูงใจของบุคคล ว่าการกระทำของบุคคลผ่านผลิตภัณฑ์หรือระบบที่สร้างขึ้นนั้นสามารถตอบสนองแรงจูงใจของบุคคลได้หรือไม่ เช่น การโทรศัพท์ไปหาแม่อาจจะตอบสนองความต้องการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น (Related Needs) ซึ่งเป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ แนวคิดการวิจัยประสบการณ์ผู้ใช้งานจะเน้นให้ความสำคัญกับประสบการณ์ในชั้นที่ 3 มากที่สุด เพราะเชื่อว่าถ้าผลิตภัณฑ์หรือระบบที่สร้างขึ้นสามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ได้แล้ว บุคคลจะเกิดประสบการณ์ที่ดีต่อผลิตภัณฑ์ ซึ่งความต้องการพื้นฐานที่นักวิจัยประสบการณ์ผู้ใช้งานให้ความสำคัญ สามารถอธิบายได้ด้วยความต้องการพื้นฐานตามแนวทฤษฎีการตัดสินใจด้วยตนเอง (Self-Determination theory) ที่อธิบายว่า การกระทำของมนุษย์เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐาน 3 ประการ คือ ความต้องการมีความสามารถ (Competent needs) ความต้องการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น (Relatedness Needs) และความต้องการมีอิสระ (Autonomy Needs)⁹

แนวคิดดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ประสบการณ์ของผู้ใช้เป็นปฏิสัมพันธ์ของปัจจัยหลัก 3 ประการ คือ 1) ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ใช้ เช่น ความต้องการ ค่านิยม แรงจูงใจ ความคาดหวัง อารมณ์และประสบการณ์ในอดีต เป็นต้น 2) ปัจจัยด้านคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ เช่น จุดประสงค์ของการใช้งาน วิธีการใช้งาน รูปร่าง ความสะดวกในการใช้งาน ความคล่องตัว และประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้งาน และ 3) ปัจจัยด้านบริบทสภาพแวดล้อมในการใช้งาน เช่น เวลา สถานที่ บรรทัดฐานและความคาดหวังของสังคม¹⁰ ซึ่งนักวิจัยเสนอว่าการจะทำความเข้าใจประสบการณ์ให้ครอบคลุมปัจจัยหลักทั้ง 3 ได้นั้น ต้องทำความเข้าใจผู้ใช้ใน 5 ประเด็นหลัก คือ บทบาท (Role)

ความรู้สึก (Emotion) มุมมอง (Perception) เจตคติ (Attitude) และพฤติกรรม (Behavior) การศึกษา
 ประสิทธิภาพผู้ใช้ในครั้งนี้จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาประสิทธิภาพผู้ใช้งาน 5 ประเด็นข้างต้นเป็นหลัก

ในช่วงปี พ.ศ. 2561-2562 กรมควบคุมโรคโดยกองโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และสำนัก
 สื่อสารความเสี่ยงและพฤติกรรมสุขภาพได้จัดทำคู่มือสำหรับเยาวชนเรื่องความรู้เกี่ยวกับเอชไอวี/เอดส์ และ
 โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ โดยทำเป็นสื่อพกพาขนาด 8.5x14.5 ซม. พิมพ์ 4 สี หนา 64 หน้า จำนวน 165,000 เล่ม
 เพื่อแจกจ่ายให้กับเยาวชนได้ศึกษาและใช้ประโยชน์ในการป้องกันควบคุมเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ซึ่งมี
 แนวโน้มเพิ่มขึ้นในกลุ่มเยาวชน สำนักสื่อสารความเสี่ยงและพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพจึงมีความเห็นว่าควรจะได้
 ทำการศึกษาประสิทธิภาพของผู้ใช้คู่มือเล่มนี้ เพื่อจะได้นำข้อมูลจากการศึกษาไปปรับปรุงคู่มือเล่มนี้ในการจัดพิมพ์
 ครั้งหน้าหรือหนังสือที่ให้ความรู้กับเยาวชนเรื่องอื่น ๆ ต่อไป

ภาพ คู่มือสำหรับเยาวชนเรื่องความรู้เกี่ยวกับเอชไอวี/เอดส์ และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการใช้คู่มือสำหรับเยาวชนเรื่องความรู้เกี่ยวกับเอชไอวี/เอดส์และโรคติดต่อทาง
 เพศสัมพันธ์ของเยาวชนไทย
2. เพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะของคู่มือสำหรับเยาวชนเรื่องความรู้เกี่ยวกับเอชไอวี/เอดส์และโรคติดต่อทาง
 เพศสัมพันธ์ที่เยาวชนไทยพึงพอใจ และไม่พึงพอใจ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. **รูปแบบการวิจัย** การวิจัยครั้งนี้มีแนวทางวิจัยประสบการณ์ผู้ใช้ (User Experience Research) มาประยุกต์ใช้ โดยใช้แนวทางของการวิจัยเชิงสำรวจใช้เทคนิคการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

2. **ประชากร** การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยประสบการณ์ผู้ใช้คู่มือ ซึ่งสื่อดังกล่าวมีจุดประสงค์ในการจัดทำเพื่อเยาวชนไทย จึงกำหนดประชากรในการวิจัยครั้งนี้เป็นเยาวชนไทยทั้งชายและหญิง

3. **กลุ่มตัวอย่าง** เป็นเยาวชนไทยอายุ 18 - 22 ปี ซึ่งใช้คู่มือ ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบมีเกณฑ์ตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัย¹¹ เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อทำความเข้าใจกลุ่มผู้ใช้ที่เป็นเยาวชน การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้จึงใช้วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบมีเกณฑ์ (Criterion Sampling) เพื่อให้มั่นใจได้ว่า จะได้กลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะตรงตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย การกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างใช้หลักหัวแม่มือของ Nastasi and Schensul¹² ที่กำหนดว่า ในการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ควรมีจำนวนกลุ่มตัวอย่างไม่น้อยกว่า 5 คน และให้คำนึงถึงความอิมตัวของข้อมูลเป็นสำคัญ ทำให้ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้จำนวน 20 คน

4. เกณฑ์การคัดเลือกอาสาสมัครวิจัยเข้าร่วมโครงการ (Inclusion criteria)

- 4.1 ยินยอมในการเข้าร่วมโครงการวิจัย
- 4.2 มีอายุ ตั้งแต่ 18 - 22 ปี
- 4.3 อ่านหนังสือได้
- 4.4 อยู่ในพื้นที่ที่กำหนด

5. เกณฑ์การแยกอาสาสมัครวิจัยออกจากโครงการ (Exclusion Criteria)

- 5.1 ไม่สามารถอ่านคู่มือที่ใช้ในการศึกษาได้จนจบ
- 5.2 มีความไม่สบายใจขณะที่อ่านคู่มือ
- 5.3 มีความไม่สบายใจขณะสัมภาษณ์

6. **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือประกอบการวิจัย ในครั้งนี้ คือ แนวคำถามสำหรับสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ซึ่งมีลักษณะเป็นข้อคำถามครอบคลุม 5 ประเด็นสำคัญ จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียด ดังนี้

- 6.1 บทบาทของผู้ใช้ (Role) หมายถึง ภาระ หน้าที่ของผู้ใช้ที่มีต่อคู่มือเยาวชนฯ
- 6.2 อารมณ์ (Emotion) หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดที่เปลี่ยนแปลงไปจากการใช้คู่มือเยาวชนฯ ซึ่งอาจมีสาเหตุจากปัจจัยในตัวบุคคล ปัจจัยจากสื่อฯ หรือปัจจัยด้านบริบทแวดล้อม
- 6.3 มุมมอง (Perception) หมายถึง ความเห็น หรือมุมมองของผู้ใช้ที่มีต่อคู่มือเยาวชนฯ
- 6.4 เจตคติ (Attitude) หมายถึง ความรู้สึก ความชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งมีสาเหตุมาจากประสบการณ์ของบุคคลทั้งในอดีตและปัจจุบัน
- 6.5 พฤติกรรม (Behavior) หมายถึง การกระทำ หรือกิริยาทางด้านร่างกาย ความคิด ความรู้สึกของบุคคลเพื่อตอบสนองต่อสิ่งเร้า

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ใช้การสังเกตพฤติกรรมและการจัดบันทึกข้อมูล (Field note) ในระหว่างการสัมภาษณ์

7. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ใช้หลักการตรวจสอบความน่าเชื่อถือจากข้อมูลด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

7.1 การตรวจสอบแบบสามเส้าด้านผู้เก็บข้อมูล (Investigator triangulation) การวิจัยครั้งนี้มีผู้ทำหน้าที่ในการสัมภาษณ์หลายท่าน ภายหลังจากเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากผู้เก็บข้อมูลแต่ละคนมาทำการตรวจทานว่า ข้อค้นพบที่ได้จากผู้เก็บข้อมูลแต่ละคนมีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

7.2 การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บข้อมูล (Methodological triangulation) การวิจัยครั้งนี้ใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเป็นหลัก แต่ในขณะที่เก็บข้อมูลนั้นผู้เก็บข้อมูลได้ทำการสังเกตผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เช่น อากัปกริยา สีหน้า ท่าทาง นอกจากนี้เมื่อทำการเก็บข้อมูลเรียบร้อยแล้วผู้เก็บข้อมูลได้นำเสนอผลการสัมภาษณ์ เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ยืนยันความถูกต้องของข้อมูลอีกด้วย

7.3 การตรวจสอบวิธีการดำเนินการวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยได้ทำการเสนอระเบียบวิธีวิจัยขั้นตอนการดำเนินการวิจัยและแนวคำถามในการวิจัยให้ผู้เชี่ยวชาญจากสำนักสื่อสารความเสี่ยงและพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพ กรมควบคุมโรค ในฐานะที่เป็นหน่วยงานเจ้าของสื่อ ได้พิจารณาถึงความถูกต้องและครบถ้วนในการดำเนินการวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นประเด็นข้อคำถามที่ผู้วิจัยใช้ในการสัมภาษณ์

8. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative data analysis) ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามแนวทางของ Miles & Huberman¹³ ประกอบด้วย 1) การจัดระเบียบข้อมูล โดยการลดทอนข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2) การแสดงข้อมูล เป็นการจัดหมวดหมู่โดยการลงรหัสข้อมูล (Coding) 3) การหาข้อสรุปการตีความและการตรวจสอบหาความถูกต้องแม่นยำของข้อค้นพบ ด้วยการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการลงรหัสอีกครั้งเพื่อจับประเด็น (Theme) แล้วนำประเด็นที่ได้กลับมาทบทวนกับข้อมูลที่ได้จัดระเบียบไว้แล้วอีกครั้งหนึ่ง

9. การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยโดยการคำนึงถึงหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ 3 ประการ¹⁴ ได้แก่ หลักเคารพต่อบุคคล (Respect for persons) หลักคุณประโยชน์และไม่เป็นโทษ (Beneficence and non-maleficence) และหลักยุติธรรม (Justice) โดยผู้วิจัยได้ชี้แจงรายละเอียดของการวิจัยให้ตัวอย่างวิจัยได้รับทราบ และถามความสมัครใจในการเข้าร่วมกับวิจัยกับตัวอย่างวิจัยก่อนดำเนินการเก็บข้อมูลทุกคนทุกครั้ง เมื่อได้รับข้อมูลที่ได้จากตัวอย่างวิจัยแล้วผู้วิจัยได้เก็บไฟล์ข้อมูลไว้ในฐานข้อมูลที่ต้องใส่รหัส (Password) ก่อนการเรียกดูข้อมูลจากไฟล์ทุกครั้ง ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลในภาพรวม และปกปิดข้อมูลส่วนบุคคลของตัวอย่างวิจัย

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้นำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ประสบการณ์ผู้ใช้ที่มีต่อคู่มือเยาวชน เรื่องความรู้เกี่ยวกับเอชไอวี/เอดส์ และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และคุณลักษณะของคู่มือที่เยาวชนไทยพึงพอใจและไม่พึงพอใจ โดยในแต่ละส่วนมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเยาวชนอายุ 18 – 22 ปี จำนวน 20 คน สามารถสรุปข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

คนที่	นามสมมติ	เพศ	อายุ	ภูมิลำเนา
1	พลอย	หญิง	21	นนทบุรี
2	แนน	หญิง	23	กรุงเทพฯ
3	สยาม	ชาย	21	ปทุมธานี
4	โอ	ชาย	22	นนทบุรี
5	โซกี้	หญิง	21	อ่างทอง
6	ปิ่น	หญิง	20	นครราชสีมา
7	มัน	หญิง	20	ปทุมธานี
8	มะปราง	หญิง	20	ปราจีนบุรี
9	มิว	หญิง	20	กรุงเทพฯ
10	กอล์ฟ	ชาย	19	ปทุมธานี
11	ฝ้าย	หญิง	21	ระยอง
12	แนน	หญิง	21	สมุทรสาคร
13	ปาน	หญิง	20	สุรินทร์
14	นิค	ชาย	22	กำแพงเพชร
15	ไอซ์	หญิง	20	อยุธยา
16	ต้น	ชาย	18	ชุมพร
17	เต๋า	ชาย	19	กรุงเทพฯ
18	ปอ	ชาย	19	นครราชสีมา
19	ตูน	ชาย	18	ลำปาง
20	ศักดิ์	ชาย	20	ลำปาง

จากข้อมูลในตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้มีทั้งหมด 20 คน เป็นเพศหญิงและชาย ใกล้เคียงกัน คือ หญิง 11 คนและชาย 9 คน กลุ่มตัวอย่างมีอายุอยู่ระหว่าง 18 – 23 ปี โดยมีผู้มีอายุ 20 ปี มีจำนวนมากที่สุด คือ 7 คน และพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคกลาง

2. ประสบการณ์ผู้ใช้คู่มือเยาวชน

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยประสบการณ์ผู้ใช้คู่มือสำหรับเยาวชนเรื่องความรู้เกี่ยวกับ เอชไอวี/เอดส์ และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ พบว่า ประสบการณ์ของเยาวชนในการใช้คู่มือ สามารถเป็นได้ทั้ง ประสบการณ์ทางบวกและทางลบ อย่างไรก็ตามผลการสัมภาษณ์พบว่าเยาวชนผู้ใช้คู่มือมีประสบการณ์ในทางบวก

มากกว่า โดยเยาวชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับบทบาท อารมณ์ ความรู้สึก มุมมอง เจตคติ และพฤติกรรมในการใช้คู่มือเยาวชนฯ มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 บทบาทของเยาวชนผู้ใช้สื่อ (role)

เยาวชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างได้อธิบายถึงบทบาทในการใช้สื่อสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 บทบาทหลัก คือ การใช้เพื่อตัวเอง และการใช้เพื่อถ่ายทอดความรู้

- บทบาทที่เป็นผู้ใช้ข้อมูลด้วยตนเอง ผลการสัมภาษณ์เยาวชน พบว่า บทบาทในรูปแบบนี้ยังสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ 1) การนำข้อมูลไปใช้ปฏิบัติ โดยกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มนี้จะนำข้อมูลที่ได้รับไปใช้ในการปฏิบัติด้วยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง และ 2) การใช้ข้อมูลเพื่อตอบข้อสงสัยส่วนตัว ผลการสัมภาษณ์พบว่า กลุ่มตัวอย่างบางคนใช้ข้อมูลที่ปรากฏในสื่อ เพื่อตอบข้อสงสัยและเป็นเครื่องยืนยันความรู้ของตัวเองที่มีอยู่เดิม โดยสังเกตได้จากข้อความสนับสนุน อาทิ

“(บน) นี่ผมไม่รู้เลยว่าเก็บถุงยางอนามัยไว้ในกระเป๋าสตางค์ไม่ได้ ที่ผ่านมามีผมเก็บไว้ในกระเป๋าสตางค์ เพราะมันสะดวก นี่ถ้าไม่เก็บไว้ในกระเป๋าสตางค์แล้วต้องเก็บไว้ที่ไหน ผมคงต้องเก็บไว้ในเป้แล้วมั้ง” (สยาม)

“อ่านแล้วหนูก็ได้ความรู้เกี่ยวกับโรคมากขึ้น เพราะหนูมีแฟน บางครั้งแฟนก็มาบอกหนูบ้าง หนูก็สงสัย พออ่านแล้วก็ทำให้หนูรู้ว่าอันไหนที่ถูกหรือไม่ถูก อย่างถุงยางอนามัยและก็ความรู้เรื่องโรค” (ฝ่าย)

- บทบาทการใช้คู่มือ เพื่อถ่ายทอดความรู้ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนหนึ่ง กล่าวถึงบทบาทในผู้ใช้สื่อในแง่ของการนำความรู้ได้จากสื่อไปใช้ถ่ายทอดโดยตรง ดังข้อความสนับสนุน อาทิ

“หนูว่าดีนะคะแบบนี้ เพราะว่าหนูจะเอาข้อมูลตรงนี้ไปส่งต่อให้เพื่อนหนูที่เป็น LGBT ค่ะ เพราะหนูคิดว่ายังมีหลายอย่างที่พวกเรายังไม่รู้ แต่ถ้าเพื่อนหนูได้รู้ มันก็จะเป็นผลดีกับเขา” (มะปราง)

“กลุ่มหนูมีการพูดคุยในเรื่องพวกนี้กันอยู่แล้วค่ะ เวลาใครมีอะไรสงสัยก็จะถามเพื่อนคนที่เราสนิทกัน หรือไม่ก็คุยกันทั้งกลุ่ม อย่างเวลาถ้าหนูสงสัยอะไรหนูก็จะถามเพื่อนที่หนูสนิทก่อน แต่ถ้าเพื่อนไม่รู้เขาก็จะไปถามคนอื่นต่อ หรือบางที่เราก็คูยกกันทั้งกลุ่มค่ะ กลุ่มหนูจะค่อนข้างเปิดในประเด็นเรื่องนี้ ใครมีอะไรเราก็คูยกกันได้ แบบนี้หนูก็เอาไปคุยให้เพื่อนฟัง” (มิว)

อย่างไรก็ตามผลการสำรวจยังพบว่า ลักษณะของผู้ใช้ทั้งสองบทบาทเป็นบทบาทที่มีความทับซ้อนกันและไม่สามารถแยกออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด โดยพบเยาวชนบางส่วนจะนำคู่มือไปใช้ในการสื่อสาร กับคนรอบตัวเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้มีความปลอดภัยมากยิ่งขึ้น ดังข้อความสนับสนุน อาทิ

“มาวันนี้ก็ได้ความรู้คะ อย่างหลังนอกหูจะได้ไปบอกแฟนได้ หรือหูจะได้ไปคุยกับแฟนว่า มันใช้ไม่ได้ เพราะแฟนหูเขาไม่ชอบใช้หูยาง แต่ทุกวันนี้ใช้วิธีการหลังนอก และหูก็เข้าใจว่า มันใช้ได้” (ฝ่าย)

2.2 อารมณ์ (Emotion)

อารมณ์ของเยาวชนผู้ใช้สื่อ สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ขณะ ได้แก่

- ก่อนการใช้สื่อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอารมณ์ที่เป็นกลางๆ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อธิบายว่า ตนเองไม่ได้มีประสบการณ์เกี่ยวกับการใช้คู่มือในลักษณะนี้มากนัก ดังข้อความสนับสนุน อาทิ

“ไม่เคยใช้คู่มือแบบนี้ครับ เคยเห็นว่าเขามีแจกอยู่ที่หน้าห้องพยาบาลของทางมหาวิทยาลัย แต่ก็ไม่เคยได้หยิบดู ว่าเป็นยังไง ก็เลยไม่ได้รู้สึกอะไร หรือเวลาไปโรงพยาบาลก็เห็นอยู่นะครับ แต่ก็ไม่ได้อ่านอะไร” (ตูน)

- ระหว่างที่ใช้สื่อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ข้อมูลตรงกันว่า มีความเพลิดเพลินในการอ่าน แต่เมื่อถึงส่วนที่กล่าวเกี่ยวกับโรค ที่มีการแสดงภาพประกอบก็ทำให้เกิดความกลัว รู้สึกว่าน่าหวาดเสียว ดังข้อความสนับสนุน อาทิ

“สำหรับหนูนะที่ ตอนแรก ๆ มันก็อ่านเพลิน ๆ ดี แต่ขอโทษนะ พอถึงตรงที่เป็นรูปแต่ละโรคอะที่ หนูเสียวท้องมาก ๆ เลย ดูไปแล้วหนูก็เสียวท้อง (อ้าวแล้ว เราไม่อยากจะหยุดดู เหนอครับ, ผู้สัมภาษณ์) ไม่นะที่ หนูดูแล้วหนูก็เสียว แต่มันไม่ได้น่ากลัวแบบที่ทำให้ไม่อยากจะดูอะ” (กอล์ฟ)

“หนูชอบนะคะ อ่านเพลิน ๆ มีรูปน่ารัก แต่ตรงหลัง ๆ นี้ คือ น่ากลัวอะคะ รูปมันน่ากลัวมาก หนูดูแล้วหนูก็กลัว (น่ากลัวแบบไหนครับ ทำให้ไม่กล้าอ่านไหม, ผู้สัมภาษณ์) ไม่ได้ทำให้ไม่กล้าอ่านคะ หนูก็อยากรู้นะคะ ว่าของจริงเป็นไง บางอย่างหนูดูในเน็ตแล้วหนูก็เคยสงสัยว่าหนูเป็นไหม มีรูปมันก็ดี ไม่ใช่ว่าไม่ดี” (มิว)

- ภายหลังจากการใช้สื่อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนหนึ่งมีความพึงพอใจ เนื่องจากความรู้ในคู่มือสามารถยืนยันความรู้และตอบข้อสงสัยของตนเองได้ และพบเยาวชนกลุ่มตัวอย่างส่วนหนึ่งเกิดความสงสัยในประเด็นสุขภาพของตน ดังข้อความสนับสนุน อาทิ

“อ่านจบเราก็รู้สึกโชคดีที่ได้มา เพราะเราก็ใช้ประโยชน์ได้ทันที เราสามารถเอาความรู้ที่ได้จากวันนี้ไปใช้ในการป้องกันตัวเราได้” (โชกี้)

“ได้ความรู้ สนุกด้วย เนื้อหาที่ชวนอ่าน” (เต๋า)

“พออ่านแล้วก็ทำให้อยากไปตรวจ ว่าเราเป็นอะไรหรือมีอะไรไหม มันก็ทำให้เราอยากรู้ขึ้นมา คือ จริง ๆ ก็ไม่ได้กลัวหรือกังวลอะไรเป็นพิเศษ แต่ถ้าเราไปตรวจเราจะได้อะไร ก็ทำให้อยากไปตรวจ” (ตูน)

2.3 มุมมอง (Perception)

ผลการสัมภาษณ์เยาวชนผู้ใช้คู่มือ พบว่า สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 แบบ ได้แก่

- มุมมองด้านประโยชน์ทั่วไป เยาวชนในกลุ่มนี้มีมุมมองว่า การมีคู่มือแบบนี้เป็นเรื่องที่ดี เพราะคู่มือมีฐานะเป็นสื่อที่ให้ความรู้ และช่วยแก้ไขความเข้าใจผิดเกี่ยวกับเพศสัมพันธ์และพฤติกรรมทางเพศได้อย่างถูกต้อง ดังข้อความสนับสนุน อาทิ

“อ่านแล้วไปลอง แต่ลองแบบถูกวิธีมันดีกว่า” (โอ)

“ก็ได้รับความรู้ครับ อย่างเรื่องการใส่ถุงยางอนามัย 2 ชั้น เรื่องของยาด้วย ยาที่ป้องกันเอชไอวีแบบก่อนและหลังมีเพศสัมพันธ์ อันนี้ผมไม่เคยรู้มาก่อนเลย” (สยาม)

- มุมมองด้านประโยชน์ที่สัมพันธ์กับคุณลักษณะส่วนตัว ผลการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า เยาวชนผู้ใช้คู่มือในกลุ่มนี้พิจารณาประโยชน์ของคู่มือที่มีต่อตนเองเป็นสำคัญ ซึ่งผลการสำรวจส่วนใหญ่พบว่า เยาวชนผู้ใช้คู่มือยังมีความไม่แน่ใจถึงประโยชน์ของสื่อที่มีต่อตนเอง ดังข้อความสนับสนุน อาทิ

“การมีความรู้ มีอะไรให้อ่านมันก็ดีคะอาจารย์ แต่มันทำยากเพราะความต้องการของผู้ชายมันมาก ความรู้ก็มีแต่ก็สกัดกั้นความต้องการของผู้ชายไม่ได้” (ปาน)

“สำหรับผมว่ามันขึ้นอยู่กับคน คนที่ touch กับเรื่องนี้ก็ได้ผล แต่สำหรับผม ผมไม่ได้ touch อะไรมาก” (เต๋า)

6.6 เจตคติ (Attitude)

การสำรวจเจตคติต่อคู่มือของเยาวชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีเจตคติเชิงบวกต่อคู่มือฯ โดยมีมุมมองทางบวกต่อผู้ใช้คู่มือ ไม่ใช่การบ่งบอกถึงการมีพฤติกรรมที่ไม่ดีหรือการเป็นโรค อีกทั้งคู่มือยังเป็นแหล่งความรู้ที่มีความน่าเชื่อถือ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- ด้านการใช้เป็นแหล่งข้อมูล ผลการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีมุมมองเชิงบวกต่อคู่มือโดยมองว่า คู่มือมีไว้เพื่อเป็นแหล่งข้อมูล อีกทั้งผู้ใช้คู่มือไม่ใช่บุคคลที่มีเป็นโรคร้าย หรือพฤติกรรมที่น่ารังเกียจ แต่การอ่านหรือใช้คู่มือเป็นการแสวงหาความรู้ให้กับตัวเอง และพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความกล้าที่จะใช้คู่มือดังกล่าว ดังข้อความสนับสนุน อาทิ

“มีไว้อุ่นใจ น่าเก็บ” (ปิ่น)

“หนูกล้าอ่านนะคะ อย่างหนูอ่านเรื่องโรคมะเร็ง หนูไม่จำเป็นต้องเป็นมะเร็งก็ได้ เราอ่านเอาข้อมูลไว้ อย่างเวลาเห็นคนอ่านหนูก็ไม่ได้รู้สึกว่าเขาจะไม่ดีอะไร หนูก็เฉยๆ ถ้าให้หนูอ่านให้คนอื่นเห็นหนูก็กล้าค่ะ” (มะปราง)

- ด้านความน่าเชื่อถือ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ใช้ที่เป็นเยาวชนมีความเชื่อมั่นต่อข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในคู่มือ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมองว่าหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการผลิตสื่อ เป็นหน่วยงานที่มีความน่าเชื่อถือ และมีความพยายามที่จะปฏิบัติตามข้อมูลดังกล่าว ดังข้อความสนับสนุน อาทิ

“ข้อมูลที่ได้จากคู่มือ ก็มีความน่าเชื่อถือนะครับ ก็จะพยายามปฏิบัติตามนั้น” (ปอ)

“ข้อมูลจากคู่มือ มีผลค่ะ ทำให้มีความระมัดระวังโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์มากขึ้น เพราะหนูเป็นคนขี้ระแวง ถ้าเป็นแบบนี้หนูก็จะระวังตัวมากขึ้น” (ปาน)

2.5 พฤติกรรม (Behavior)

จากการเก็บข้อมูลพฤติกรรมการใช้คู่มือด้วยการสัมภาษณ์เยาวชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการใช้คู่มือที่คล้ายคลึงกันโดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ ดังนี้ 1) การอ่านคู่มือไปที่ละหน้า ตั้งแต่ต้นจนจบ และ 2) อ่านในส่วนที่สนใจก่อน กลุ่มตัวอย่างในส่วนนี้จะทำการเปิดหาหัวข้อที่ตนเองสนใจ หรือหัวข้อที่มีความสะดวกตาและเลือกอ่านในส่วนนั้นก่อน เมื่ออ่านในส่วนที่ตนเองสนใจเรียบร้อยแล้วจึงทำการอ่านในส่วนอื่น ๆ โดยพบว่าเยาวชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะใช้เวลาในการอ่านคู่มืออยู่ที่ประมาณ 30 นาทีถึง 1 ชั่วโมง ดังข้อความสนับสนุน อาทิ

“ผมก็อ่านไปเรื่อย ๆ นะพี่ เปิดอ่านตั้งแต่หน้าแรก ก็อ่านตั้งแต่หน้าแรกไป อย่างมีบางคำที่ผมไม่เข้าใจ อย่างคำว่า หัวเหน่า นี่ก็จะอ่านซ้ำหน่อย ผมใช้เวลาอ่านประมาณ 45 นาทีนะพี่ ผมจับเวลาไว้” (ตูน)

“หนูเปิดดูก่อนค่ะ ก็จะมีหัวข้อที่น่าสนใจ แล้วก็ที่แบบมันมีสีสันสะดวกตา หนูก็อ่านอันนั้นก่อน แล้วค่อยกลับมาอ่านอันที่ไม่ได้อ่าน ก็อ่านแล้วอยากรู้ต่อเรื่อย ๆ นะคะ อ่านแล้วเพลินดี อ่านไปอ่านมาก็จบ ใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมงค่ะ” (ไอซ์)

จากผลการวิจัยประสบการณ์การใช้คู่มือเยาวชนเรื่องความรู้เรื่องเอชไอวี/เอดส์ และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ซึ่งจำแนกเป็น 5 มิติ พบว่า มิติทางด้านอารมณ์ และมุมมองเป็นมิติที่สำคัญที่ส่งผลต่อประสบการณ์ของผู้ใช้คู่มือฯ

3. คุณลักษณะของคู่มือที่เยาวชนไทยพึงพอใจและไม่พึงพอใจ

3.1 คุณลักษณะของคู่มือที่เยาวชนไทยพึงพอใจ

จากการสัมภาษณ์เยาวชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับคุณลักษณะของคู่มือที่ทำกลุ่มตัวอย่างพึงพอใจพบว่ามีคุณลักษณะ ดังนี้

1) การใช้สีสัน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อธิบายว่าการใช้สีสัน ในการจัดตัวอักษรและการใช้สีเป็นกรอบจัดแนวข้อความที่ผลเป็นอย่างมากต่อความน่าอ่านของคู่มือ โดยลักษณะการจัดแนวข้อความที่เยาวชนไทยพึงพอใจ คือ การออกแบบตัวอักษรโดยการใช้สีสัน การจัดแนวข้อความเป็นกลุ่ม ๆ มีความยาวไม่มากนักและมีการแยกประเด็นสำคัญต่างๆ ออกจากกันด้วยกรอบพื้นหลังที่เป็นสี

“หนูชอบการออกแบบเนื้อหาณะคะ มีการทำกรอบเป็นสี ๆ อย่างหน้า.....มีกรอบเป็นสีก็ทำให้อ่านง่าย แต่พอหน้าหลัง ๆ ไม่มีการทำกรอบ หน้าพวกนี้ก็อ่านยาก ดูยากขึ้น ... ชอบการนำเสนอเนื้อหาที่เป็นกรอบแบบนี้” (นิค)

“หนูคิดว่าสีสันเลยคะเป็นตัวช่วยให้อ่านง่าย การทำเป็นกรอบสี ๆ ทำให้อ่านง่ายขึ้น แล้วก็ดูไม่เหมือนหนังสือน่าเบื่อ แล้วมันทำให้เห็นเป็นเรื่อง ๆ ไป ไม่มาปนกัน หนูว่าสีสันนี้แหละช่วยให้น่าอ่าน” (ฝ้าย)

2) การใช้ตัวการ์ตูน เยาวชนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ อธิบายว่าคุณลักษณะสำคัญที่ทำให้ตนชอบและรู้สึกเพลิดเพลินกับการใช้คู่มือ คือ การใช้ตัวการ์ตูนประกอบไปกับข้อความ ดังข้อความสนับสนุน อาทิ

“มันก็เพลินและทำให้อยากอ่านอยู่นะคะ จริง ๆ เนื้อหามันก็เยอะนะ แต่มันก็มี การ์ตูนมาทำให้อ่านเพลิน ๆ อ่านไปอ่านมาก็หมดเล่ม” (ปาน)

“ไม่สนุกแต่น่าสนใจ หนูว่ามันมีตัวการ์ตูนมาช่วยให้น่าอ่านขึ้น หนูว่าตัวการ์ตูนมันก็น่ารักดี ไม่ได้ทำให้รู้สึกเด็กไป หรืออะไร” (แนน)

3) การใช้ภาพประกอบ ประเด็นเรื่องการใช้ภาพโรคมารประกอบเนื้อหา เป็นประเด็นที่ได้รับการกล่าวถึงเป็นอย่างมาก เยาวชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มักจะมีคำถามว่า เมื่อเห็นภาพดังกล่าว อย่างไรก็ตาม เมื่อได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกลับ พบว่า เยาวชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มองว่าแม้ภาพจะมีความน่ากลัว แต่การมีภาพช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนมากขึ้น ว่าโรคต่าง ๆ มีลักษณะเป็นอย่างไร และส่งผลทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจน

“รูปภาพน่ากลัวคะ หนูดูแล้วหนูก็กลัว แต่การมีรูปภาพก็ดี ทำให้เห็นไปเลยว่าโรคไหน หน้าตาเป็นไง.... หนูว่ารูปภาพก็ขนาดพอดีแล้วนะคะ ก็เห็นโรคชัด” (ฝ่าย)

“รูปภาพประกอบข้างหลังน่ากลัว แต่ไม่ได้ทำให้ไม่อยากอ่านต่อ มันก็ทำให้อ่านต่อ อยู่นะพี่ มันทำให้รู้ว่าอะไรเป็นยังไง โรคเนี่ยหน้าตาเป็นไง จะได้ว่าชัดๆ กันไปเลย” (โชกี้)

4) **ขนาดของรูปเล่ม** ผลการสัมภาษณ์เยาวชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างพบว่า ขนาดรูปเล่มเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เยาวชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเกิดความพึงพอใจ เนื่องจากการมีรูปเล่มที่พอดีมือ ไม่ใหญ่หรือเล็กเกินไปทำให้เกิดความถนัดในการอ่าน

“ข้อดีอีกอย่างหนึ่งของคู่มือ อันนี้ คือ มันพอดีมือครับ ไม่ได้ใหญ่หรือเล็กเกินไป ก็ทำให้มัน น่าใจอยู่” (เต๋า)

3.2 คุณลักษณะของคู่มือที่เยาวชนไทยไม่พึงพอใจ

จากการสัมภาษณ์เยาวชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับคุณลักษณะของคู่มือ ที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างไม่พึงพอใจพบว่ามีคุณลักษณะ คือ

การนำเสนอเนื้อหาซ้ำ ๆ ผลการสัมภาษณ์พบว่า เยาวชนผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวถึงข้อควรปรับปรุงในแง่ของการซ้ำซ้อนของข้อมูล ซึ่งเยาวชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่กล่าวว่า การมีข้อมูลที่มีเนื้อหาซ้ำซ้อนกันลดความเพลิดเพลินในการอ่าน และทำให้รู้สึกเบื่อ ดังข้อความสนับสนุน อาทิ

“ที่ทำให้เบื่อก็คือเป็นเรื่องที่มันซ้ำอะคะ หนูพบมา นี่หน้า 10, 11, 17 มันพูดเรื่องเดียวกันซ้ำ ถ้ามีข้อมูลซ้ำก็ทำให้น่าเบื่อเวลาอ่าน” (แบม)

“ตอนที่อ่านมีสับสนเหมือนกันนะคะ ช่วงกลางเล่มอะคะ หน้า 10, 14, 15, 16, 17 เรื่องเดียวกันเนื้อหาเหมือนกันวนไปวนมา เนื้อหาซ้ำซ้อน ทำให้เบื่อแล้วกึ่ง” (พลอย)

วิจารณ์และสรุป

จากการวิจัยประสบการณ์ผู้ใช้คู่มือเยาวชนเรื่องความรู้เกี่ยวกับเอชไอวี/เอดส์ และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ พบว่า ในด้านประสบการณ์ผู้ใช้โดยรวมนั้น พบว่า เยาวชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่มีประสบการณ์ในการใช้เอกสารประเภทคู่มือมากนัก การไม่มีประสบการณ์ดังกล่าวส่งผลให้ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอารมณ์ มุมมอง และเจตคติที่เป็นกลางต่อคู่มือ ผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับผลการประเมินการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเรื่องโรคและภัยสุขภาพ และภาพลักษณ์ของกรมควบคุมโรค ประจำปี พ.ศ. 2561 ที่พบว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น แผ่นพับ ใบปลิว คู่มือ มีระดับคะแนนเฉลี่ยการเข้าถึงอยู่ในลำดับที่ 7 จากสื่อทั้ง 9 ชนิด¹⁵

เมื่อทำการวิเคราะห์ประสบการณ์ผู้ใช้เป็น 5 มิติ พบว่า ด้านบทบาทของผู้ใช้นั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 บทบาท คือ การใช้ข้อมูลจากคู่มือโดยตรง และการนำข้อมูลในคู่มือไปทำการสื่อสารต่อ ซึ่งผลการสัมภาษณ์ก็แสดง

ให้เห็นว่าเยาวชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างบางคน มีบทบาทในการเป็นผู้ใช้สื่อที่คาบเกี่ยวกัน คือ การมีบทบาทผู้ใช้เป็นบทบาทหลัก และมีบทบาทของผู้สื่อสารเป็นบทบาทรอง เนื่องจากพฤติกรรมทางเพศ เป็นพฤติกรรมสังคมที่จำเป็นจะต้องเกี่ยวข้องกับผู้อื่น ผลการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของผู้ใช้คู่มือ แสดงให้เห็นว่า ผู้ใช้คู่มือมีวิธีการใช้คู่มือได้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการผลิตคู่มือฯ

ด้านอารมณ์ที่มีต่อคู่มือ จากการศึกษาสภาวะอารมณ์ของผู้ใช้ทั้งสามระยะ พบว่า เนื่องจากเป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการใช้สื่อในลักษณะของคู่มือมากนัก จึงทำให้ไม่มีประสบการณ์เดิมมาก่อนอารมณ์ก่อนการใช้คู่มือจึงเป็นอารมณ์กลาง ๆ สำหรับอารมณ์ระหว่างใช้ พบว่า คู่มือทำให้ผู้ใช้มีอารมณ์เพลิดเพลิน รู้สึกสนุกและน่าติดตาม และอาจจะมีอารมณ์กลัวเกิดขึ้นในส่วนที่มีภาพตัวอย่างของโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ภายหลังจากการใช้สื่อ พบว่า เยาวชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีความรู้สึกพึงพอใจในการใช้สื่อ เนื่องจากสื่อช่วยให้เยาวชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเกิดความมั่นใจในข้อมูลที่ตนมีอยู่เดิม และช่วยตอบคำถามและความต้องการข้อมูลข่าวสารที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีอยู่เดิมได้

ด้านมุมมองของผู้ใช้ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ใช้มีมุมมองต่อคู่มือแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ผู้ใช้ที่มอง ถึงประโยชน์ของสื่อ ซึ่งมักจะอธิบายประโยชน์ของสื่อที่มีต่อบุคคลทั่วไป และผู้ใช้ที่มีมุมมองต่อสื่อในแง่ของประโยชน์ที่มีต่อตน ซึ่งผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า เยาวชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มนี้มีมุมมองว่า คู่มือยังไม่จำเป็นสำหรับพวกเขา

ด้านเจตคติ พบว่า เยาวชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีเจตคติที่มีต่อคู่มือ 2 ประการ คือ 1) คู่มือเป็นแหล่งข้อมูลสำหรับอ้างอิง และ 2) คู่มือมีความน่าเชื่อถือ สามารถใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติได้ ในด้านพฤติกรรมการใช้คู่มือ นั้นพบว่า เยาวชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างบางส่วนอ่านคู่มือจากต้นฉบับ ขณะของกลุ่มตัวอย่างบางส่วนอ่านคู่มือตามความสนใจของตนเองก่อน โดยทั่วไปแล้วเยาวชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างใช้เวลาในการอ่านคู่มือประมาณ 30 นาทีถึง 1 ชั่วโมง

ผลการศึกษาประสบการณ์ผู้ใช้คู่มือ แสดงให้เห็นว่าในการใช้คู่มือฯ มีมิติสำคัญที่ส่งผลต่อประสบการณ์โดยรวมในการใช้คู่มือ 2 มิติ คือ อารมณ์และมุมมอง สาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากลักษณะของคู่มือที่เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีรูปแบบการใช้ที่ตรงไปตรงมา ทำให้ผู้ใช้ไม่ต้องมีบทบาทที่หลายหลาก โดยพบ ว่ามีบทบาทหลักแค่บทบาทเดียว คือ เป็นผู้ใช้คู่มือ ในด้านพฤติกรรมนั้นพบว่า วัตถุประสงค์ของการจัดทำคู่มือครั้งนี้ คือ ให้ความรู้กับเยาวชนทำให้ผู้จัดทำคู่มือที่ใช้ง่ายและไม่ซับซ้อน ทำให้ส่งผลให้ผู้ใช้มีพฤติกรรมการใช้หรือการอ่านหนังสือปกตินี้ไม่ต้องมีพฤติกรรมที่ซับซ้อน ประเด็นทางด้านพฤติกรรมในการใช้สื่อจึงอาจจะไม่ส่งผลต่อประสบการณ์ในการใช้มากนัก สำหรับด้านเจตคตินั้น พบว่า เนื่องจากคู่มือใช้รูปแบบการสื่อสารที่ง่าย และตรง ทำให้เกิดความเข้าใจง่าย ประกอบการมีการระบุหน่วยงานที่ผลิตสื่อไว้อย่างชัดเจน และกรมควบคุมโรคเป็นหน่วยงานที่มีความน่าเชื่อถือในสายตาของเยาวชน จึงทำให้เยาวชนส่วนใหญ่มีเจตคติในแง่ของประโยชน์ นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่า ปัจจัยทางด้านเจตคติจึงส่งผลต่อประสบการณ์บางส่วนของผู้ใช้ แต่ไม่มากนัก

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า อารมณ์และการรับรู้เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสบการณ์ทางบวกของผู้ใช้คู่มือได้ โดยการสำรวจครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าเยาวชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เกิดประสบการณ์ที่ดีต่อการใช้คู่มือ แสดงได้จากคำอธิบายของกลุ่มตัวอย่างว่า การอ่านคู่มือทำให้เกิดความสนุกสนาน มีความเพลิดเพลินและแม้จะมีช่วงที่ทำให้เกิดความกลัวบ้าง แต่เมื่ออ่านจบแล้วก็ทำให้รู้สึกดีที่ได้อ่าน ประกอบกับการที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการรับรู้ ว่า คู่มือเป็นสิ่งที่มีความจำเป็น เพราะคู่มือมีฐานะเป็นแหล่งข้อมูลที่ไว้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตัวได้ ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์ของ Quimones and Rusu⁷ ที่เสนอว่าผลิตภัณฑ์ที่ดีต้องสามารถ

ตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ตามแนวคิดทฤษฎีการตัดสินใจด้วยตนเองได้ ซึ่งความต้องการดังกล่าว ได้แก่ การมีสัมพันธภาพที่ดี การมีความสามารถ และการมีอิสระ ซึ่งลักษณะการออกแบบคู่มือในครั้งนี้ มีรูปแบบเป็นการให้ความรู้ที่ช่วยตอบสนองความต้องการที่จะมีความสามารถของมนุษย์ได้ ในเรื่องของความกลัวที่เกิดขึ้นนั้น พบว่า แม้ผู้ใช้คู่มือจะกล่าวหาว่าตนเองรู้สึกหวาดเสียวระหว่างที่อ่านคู่มือบางช่วง แต่ผลการวิจัยพบว่า เมื่ออ่านเสร็จแล้วผู้ใช้คู่มือเกิดอารมณ์ทางบวกมากกว่า เป็นเพราะว่าแม้ว่ารูปในคู่มือจะมีทำให้เกิดความรู้สึกกลัว แต่รูปก็ไม่ได้เกี่ยวข้องกับผู้ใช้โดยตรง แต่รูปกับเป็นเครื่องสะท้อนให้ผู้ใช้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์มากขึ้น รูปจึงช่วยตอบสนองต่อความต้องการที่จะมีความรู้ของบุคคลได้เช่นกัน

สำหรับปัจจัยที่ทำให้เยาวชนพึงพอใจและไม่พึงพอใจคู่มือ นั้นพบว่าคุณลักษณะที่ทำให้วัยรุ่นเกิดความพึงพอใจในคู่มือ คือ การใช้สีสันทัน การใช้ตัวการ์ตูน การใช้ภาพประกอบ และขนาดของรูปเล่ม นั้นสอดคล้องกับกลยุทธ์การออกแบบและผลิตสื่อสำหรับการรณรงค์โรคเอดส์¹⁶ ที่ได้นำเสนอว่าสื่อในการรณรงค์ที่ดีนั้นจะต้องง่าย (Simple) สวยตา (Aesthetic) ใช้งานได้ง่าย (Function) และประหยัด (Economic) ซึ่งผลการสำรวจแสดงให้เห็นว่าการใช้สีสันทันประกอบกับการ์ตูนทำให้ผู้ใช้คู่มือ รู้สึกสบายตาและส่งผลให้ผู้ใช้รู้สึกว่าใช้งานได้ง่าย การใช้ภาพจริงประกอบทำให้ผู้ใช้สามารถเข้าใจลักษณะของโรคต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น ประกอบกับรูปเล่มที่มีขนาดไม่เล็กหรือใหญ่จนเกินไป สำหรับลักษณะที่เยาวชนไม่พึงพอใจนั้นพบว่า คือ ประเด็นการนำเสนอเนื้อหาซ้ำกัน ซึ่งสอดคล้องกับกลยุทธ์การออกแบบและผลิตสื่อสำหรับการรณรงค์โรคเอดส์ข้างต้นเนื่องจากการมีเนื้อหาที่ซ้ำซ้อนอาจทำให้ผู้ใช้เกิดความสับสน ส่งผลให้ต่อทำความเข้าใจมากขึ้นกว่าเดิมและรู้สึกว่าคู่มือมีความเข้าใจยาก อีกทั้งการมีเนื้อหาที่ซ้ำซ้อนยังทำให้ผู้ใช้คู่มือรู้สึกว่าตนถูกบีบบังคับให้อ่านเนื้อหาซ้ำ ซึ่งขัดกับความต้องการความเป็นอิสระในการเลือกกระทำตามแนวคิดทฤษฎีการตัดสินใจด้วยตนเองที่ได้นำเสนอมาข้างต้น

ข้อเสนอแนะ

1. ผลการวิจัย พบว่า มิติสำคัญที่ส่งผลต่อการมีประสบการณ์ทางบวกของเยาวชนผู้ใช้คู่มือ คือ มิติทางอารมณ์และการรับรู้ ซึ่งอารมณ์และการรับรู้เป็นผลมาจากลักษณะของคู่มือ 4 ประเด็น คือ การใช้สีสันทัน การใช้ตัวการ์ตูน การใช้ภาพประกอบ และขนาดของรูปเล่ม ในการผลิตคู่มือฯ ครั้งต่อไปจึงควรมี 4 ปัจจัยนี้มาใช้เป็นแนวทางในการออกแบบเพื่อทำให้สื่อที่สื่อสารได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของผู้ใช้และสร้างประสบการณ์ที่ดีให้กับผู้ใช้ไปพร้อมกัน

2. ผลการวิจัย แสดงให้เห็นว่า คุณลักษณะที่ทำให้ผู้ใช้เกิดความไม่พึงพอใจในคู่มือฯ คือ ความซ้ำซ้อนของข้อมูล อย่างไรก็ตามมีแนวคิดการสื่อสารบางแนวคิดเสนอว่า การนำเสนอข่าวสารซ้ำๆ มีประโยชน์ในแง่ทำให้ผู้รับสารเกิดความสนใจและสามารถจำได้ง่ายขึ้น ดังนั้นการพัฒนาสื่อเพื่อสื่อสารกับกลุ่มเยาวชนก็สามารถนำเสนอข้อมูลซ้ำได้ แต่ควรพัฒนาให้มีแนวทางในการนำเสนอที่หลากหลาย เช่น การนำเสนอเป็นภาพ เป็นการ์ตูน หรือการใช้สี เพื่อช่วยให้การสื่อสารในครั้งนั้นสำเร็จได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของผู้สื่อสารและไม่ทำให้ผู้รับสารเกิดความเบื่อหน่าย

3. การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อทำความเข้าใจประสบการณ์ผู้ใช้ (UX research) ซึ่งถือว่าเป็นขั้นตอนหนึ่งที่เป็นจุดเด่นของการวิจัยอิงการออกแบบ (Design Based Research) ในการวิจัยครั้งต่อไปจึงควรมีผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ไปพัฒนาต่อยอดเป็นหลักการออกแบบ (Design Principle) และนำสื่อที่ผลิตตามหลักการดังกล่าวไปทดลองใช้ เพื่อให้ได้หลักการออกแบบที่เหมาะสมกับกลุ่มเยาวชนไทยต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- (1) กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2561). *เอดส์ (AIDS - Acquired Immune Deficiency Syndrome): สถานการณ์ในปัจจุบัน*. สืบค้นเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2562, จาก <https://ddc.moph.go.th/th/site/disease/detail/57/status>
- (2) สำนักระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2560). *สถานการณ์การติดเชื้อเอชไอวี ประเทศไทย พ.ศ.2560*. กรุงเทพฯ : กลุ่มพัฒนาระบบระบาดวิทยาเฝ้าระวังโรคเอดส์.
- (3) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2561). *สถานการณ์น่าห่วง วัยรุ่นไทยติดเชื้อ HIV สูงขึ้น*. สืบค้นเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2562, จาก <https://www.thaihealth.or.th/Content/41145.html>
- (4) สำนักโรคเอดส์ วัณโรค และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์, กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2559). *ยุทธศาสตร์ป้องกันและควบคุมโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2564*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อักษรกราฟิกแอนดดีไซน์ กรุงเทพมหานคร
- (5) สำนักโรคเอดส์ วัณโรค และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์, กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2562). *การพัฒนาความรู้ด้านเอชไอวีและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์*. นนทบุรี : สำนักโรคเอดส์ วัณโรค และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ กรมควบคุมโรค. (เอกสารอัดสำเนา)
- (6) ขวัญเมือง แก้วดำเกิง. (2561). *ความรู้ด้านสุขภาพ: เข้าถึง เข้าใจ และการนำไปใช้*. กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด
- (7) Quinones Deniela, and Rusu Cristian. (2019). *Applying a Methodology to Develop User Experience Heuristics*. *Computer Standards & Interfaces*. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.csi.2019.04.004>
- (8) Marc Hassenzahl. (2010). *Experience Design: Technology for All the Right Reasons*. Morgan & Claypool Publishers: e-book.
- (9) Richard M. Ryan and Edward L. Deci. (2017). *Self-determination theory: basic psychological needs in motivation, development, and wellness*. The Guilford Press: New York
- (10) ชาย โภธิสิตา. (2554). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)
- (11) ประไพพิมพ์ สุธีวสินนทร์ และประสพชัย พสุนนท์. (2559). *กลยุทธ์การเลือกตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ*. วารสารปาริชาติ. ปีที่ 29 ฉบับที่ 2 (32-48)
- (12) Nastasi, B. K., and Schensul, S. L (2005). "Contributions of qualitative research to the validity of intervention research." *Special issue of Journal of School Psychology*. Vol. 43: 177–195.
- (13) Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis an Expanded Sourcebook*. CA: Sage Publications.
- (14) National Commission for the Protection of Human Subjects of Biomedical and Behavioral Research. (1979). *The Belmont report: Ethical principles and guidelines for the protection of*

human subjects of research. Retrieved from <https://www.hhs.gov/ohrp/regulations-and-policy/belmont-report/read-the-belmont-report/index.html>

- (15) วิชาญ ปาวัน และคณะ.(2561). การประเมินผลการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเรื่องโรคและภัยสุขภาพ พฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรค และภาพลักษณ์ของกรมควบคุมโรคของประชาชนไทย ประจำปี พ.ศ. 2561. กรุงเทพมหานคร : พุ่มทอง.
- (16) วิเชษฐ์ แสงดวงดี. (ม.ม.ป.) กลยุทธ์การออกแบบและผลิตสื่อรณรงค์โรคเอดส์. นนทบุรี : สำนักโรคเอดส์ วัณโรค และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ กรมควบคุมโรค. (เอกสารอัดสำเนา)

ภาคผนวก ก
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
(เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล)

ตารางแสดงคำถามในการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเพื่อวิจัยประสบการณ์ผู้ใช้

ประเด็นหลัก	ข้อคำถาม
ลักษณะส่วนบุคคล	เพศ อายุ ภูมิลำเนา
บทบาท	<ul style="list-style-type: none"> - ท่านเคยใช้คู่มือคล้ายๆ แบบนี้มีก่อนหรือไม่ ถ้าท่านใช้ ท่านใช้ทำอะไร - ในการใช้คู่มือครั้งนี้ ท่านเอาข้อมูลที่ได้จากคู่มือไปทำอะไรได้บ้าง (เอาความรู้ไปใช้เอง บอกต่อเพื่อน ใช้พูดคุย)
อารมณ์	<ul style="list-style-type: none"> - จากประสบการณ์ที่ผ่านมา ถ้าพูดถึง คู่มือฯ ท่านรู้สึกอย่างไร - จากประสบการณ์ของท่าน ระหว่างที่ท่านอ่าน คู่มือฯ ท่านมีความรู้สึกอย่างไรเป็นส่วนใหญ่ - หลังจากที่ท่านได้อ่าน คู่มือฯ เสร็จแล้ว ท่านรู้สึกอย่างไร
มุมมอง	<ul style="list-style-type: none"> - ท่านมีมุมมองอย่างไร ถ้าหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำการผลิตคู่มือฯ เพื่อให้ความรู้วัยรุ่นในการป้องกันการติดเชื้อ HIV - ท่านคิดว่า ระหว่างคนที่อ่านคู่มือกับคนที่ไม่ได้อ่านคู่มือ จะส่งผลให้มีอะไรแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร (ความรู้ เจตคติ พฤติกรรม) - ในความคิดของท่าน การป้องกันการติดเชื้อ HIV ด้วยการให้ความรู้ผ่าน

	คู่มือ มีผลต่อการป้องกันการติดเชื้อหรือไม่ อย่างไร
เจตคติ	<ul style="list-style-type: none"> - ท่านมีแนวโน้มที่จะใช้ คู่มือฯ ในอนาคตหรือไม่อย่างไร - ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับ คนที่อ่านคู่มือฯ
พฤติกรรม	<ul style="list-style-type: none"> - ลักษณะการใช้คู่มือของท่านเป็นอย่างไร (อ่านทุกหน้า อ่านเฉพาะหน้าที่สำคัญ เปิดไปหน้าไหนก่อนหรือ อ่านตรงไหนก่อน) - ท่านใช้เวลาเท่าไรในการอ่านคู่มือ - จากประสบการณ์ในการอ่านคู่มือของท่าน อะไรบ้างที่ท่านชอบ - คู่มือฯ เล่มนี้จะดีกว่านี้ถ้า ... (ให้ถามทั้งภาพรวม และเป็นส่วนๆ เพื่อให้ทราบว่า มีส่วนไหนบ้างที่ไม่พึงพอใจ) - มีประเด็นอะไรบ้างที่ท่านสามารถนำไปใช้ได้